

Gospodarstvena priloga.

Priložena od kat. tiskovnega društva 26. šte. „Slov. Gospodarja“.

L. 1887.

30. junija.

Štev. 137.

Precenitev konja.

(Dalje.)

Lepota. — Kedaj je konj lep? To se ne more reči za vse, kajti o tem vprašanju so si misli ne samo gledé konj, ampak v obče pri vsaki reči navskriž. V časih šteje se iz gola plemeniti konji za lepe, posebno tam, kjer je največ plemenitih konj doma. To pa je, če ne rečemo več, pretrda sodba, kajti v resnici lepih konj se dobi tudi v vrsti težkih konj. Lep pa konj za rabo — to ste dve reči, ki ji gre razločevati. Najlepsi polnokrvi žrebec ni n. pr. za posebno rabo, za pleme, ako ima nakolenico (bramor) ali pa naduho, pri tem pa je in ostane vendar-le lep.

Tudi to ne kaže, da človek zamenja lepoto in pa „izraz“. Zadnja beseda se rabi večkrat, ne da se človek zavé, kaj da to pomeni. Konju poda se le tedaj beseda „izraz“, ako so v konju znamenja kake vrste ali plemena v najvišji popolnosti in čistosti, na to pa se v tem ne gleda, je-li in kake da ima napake. Govori se sicer tudi o izrazu jezdnega, voznjega ali vpreznjega konja, vendar pa nam v tem ni na misli konj kacega plemena, ampak samo konj, čegar lastnosti so take, da je ali že jezdní, voznjí ali pa vpreznjí konj. Gledé tega je namreč troje ali bolje čvetero vrst konj; jezdna vrsta (I.), voznja (II.) in vpreznja (III. in IV.)

Raba konj. — Tako poprek tedaj lahko delimo konje, kar se tiče njih rabe, 1. v jezdné, lahke in težke; 2. voznje ali za v voz, lahke in težke; 3. vpreznje ali konj za navadna dela in 4. tovarne ali konje za težke voznje. Jezdni konj je tak, kakor smo ga v teh listih že večkrat opisali. Lehek voznjí konj mora biti plemenit in najbolji je, če ima lep in ne prekratek vrat. Čemdalje zdrži, tembolji je, kar se tiče njegove cene.

Težek voznjí konj rajta se in najdražje se plačuje, ako ima visok vrat, prijazno pokrižje, zdatno hojo in živabno, vendar ne dražljivo naravo.

Vpreznjí konj, tak, ki se rabi za vsakdanje delo v gospodarstvu, ne sme biti pretežek pa tudi ne prevelik in okoren. Truplo je pri njem globoko, široko in polno ter stoji na dobrih, močnih nogah. Pokrižje ne škoduje, če je počeno, toda pobito ni dobro. Da kaj zdrži in ni zberljiv, to ste pri njem potlej še najbolji lastnosti. Je-li pa je tak konj tudi za

kočijo ali za jahanje, to vprašanje ni, da ga rešimo mi še posebej. Da ga človek lahko rabi za eno, kakor za drugo, je gotovo, to pa rečemo, da bode težko taci konj preveč v kakem kraju. Iz taci konj izrediš v 10 letih lahko, kar ti je ljubo, toda v 100 letih izrediti si vrsto taci konj, bode le težko.

Težek vpreznjí konj ima v prvi vrsti močno truplo in stoji na kratkih, močnih nogah. Nahaja se samo v krajih, v katerih je obilo in dobre krme pa tudi zdravo podnebje.

Sestava konj. — Beseda sestava ali konstitucija pomeni stanje okostja, ki dela ali sestavlja truplo konja. Govori se o močni in slabi, o grobi in fini sestavi. Tudi trda in mahava ali hlapna sestava se nahaja pri konjih. Pri konju si ne more človek vse sestave h krati ogledati, ampak pri njem sklepaš le iz poedinih delov trupla na sestavo konja.

Fina je sestava konja, ako ni njegovo truplo veliko ali vsaj ne preveliko, glava pa mu je lahka, koža tenka z gladko in mehko dlako, če nima kocin na bicljih, če so glava, truplo in noge v pravi razmeri in ob enem še tudi v primeri s truplom bolj lahke. To pa se godi tačas, kadar so kosti tenke, kite in vezi fine in napete, po vrhu pa še, če je vezenina pod kožo, kakor tudi tkanina malo razvita, koža pa fina in tenka.

Čembolj fina je sestava, tem bližje je tisti meji, čez katero se ne sme več raztegniti, namreč preveliki finosti, preveliki olikí. Le-ta je takrat, če ni prave razmere med udi pa ostalim truplom. Kostí, udi, kite in mišice niso več tako izražene, kakor je treba, da je konj dober za rabo. Ta sestava nahaja se pa menda na srečo le bolj pri konjih, ki so v višjih plemenitih plemenih. (Dalje prih.)

Krošnjari.

Barantači s krošnjo na rami se kaj radi pomikajo in sladikajo po kmečkih hišah. Blaga imajo vsake vrste, dobrega pa je v njih krošnjah redko kaj. Kar kje gospodinja ali dekla potrebuje, to se nahaja v krošnjah teh ljudi, pa tudi gospodar in hlapec dobíta od njih reči vsake vrste. Jezik jim gre, kakor kolo na brusu, govore vam o vsem, da-si marsikaj na videz ni v nobeni zvezi z njihovim poslovanjem. Njim je dobro znano, kedaj bode kje kaka gostija,

Naši nasprotniki in lažnjivi prijatelji nam bodo tudi letos prigovarjali, da ne volite duhovnikov in drugih gospodov naše krvi v okr. zastop. Mislijo, da nas tako lažje potlačijo.

Ne dajmo se zapeljati!

Zakaj ne bi volili gospodov, ki so naši sinovi, če plačujejo z nami davek? Nam je treba naših gospodov v okr. zastopu, da nas branijo in zagovarjajo tudi v bodočnosti, kakor do sedaj vselej, in jih bomo spet volili, kakor mesto voli svoje učene gospode, da pomagajo mestjanom. Kmetje vemo iz večletne skušnje, kak pomen ima okrajni zastop za nas; slaba leta in vedno večja štibra silijo nas, da se moramo gibati in brigati za volitve v okr. zastop. Nam gre prva beseda, ker mi plačujemo v okraju največ štibre ali dače.

Dne 8. julija in dne 13. julija t. l. pridemo vsi volit v Ptuj in volili bomo svoje može! V to pomagaj Bog! Več kmetov.

Na grobu grofa Henrika Klam-Martinica.

Dne 5. junija t. l. je v Pragi nagle smrti umrl Henrik grof Klam-Martinic. Smrt ga je došla naglo, pa ne napričakovano. Kajti dobre dve leti se je bil visoki gospod odtegnil od vsega burnega javnega življenja ter le skrbel za svojo telesno zdravje in za vredno pripravo v večnost. Izpolnjeval je sicer skoz celo življenje vestno vse zapovedi božje in cerkvene, pa ta zadnji čas je bil občni izgled krščanskih čednosti, to doma in na ptujem, na tihem in očitno. Tako smemo upati, da je ranji blagi gospod tudi pred večnim sodnikom srečno preстал svojo skušnjo. Hitro, ko se je žalostna novica o njegovej smrti raznesla po Avstriji, podvizali so se vsi in razni konservativni elementi celega cesarstva, javno izraziti svoje resnično sočutje in bridko žalost, da so izgubili takega moža. Vsi stanovi našega cesarstva, počenši od presvitlega vladarja do revnega delalca, vse dežele, vsi narodi, Nemci, Slovani in Lahi so očitno priznali hudo rano, katero nam je smrt s tem možem vsekala. Celo liberalci, njegovi nasprotniki so pri njegovem grobu umolknili ter priznali njegove zasluge. Kaj je tedaj bil ranji grof Henrik Klam? Dala je božja previdnost temu možu pet talentov:

1. Henrik je bil izrejen in podučen v resnicah svete katoliške vere tako trdo in temeljito, da je hotel to vero imeti povsodi podlago javnega, pravnega in privatnega življenja. Katoliška vera mu je bila kvas, ki mora prešiniti vse postave, vso omiko, vse družabno življenje. Iz tega namena je vstanovil leta 1860. na Dunaju imenitni časnik „Vaterland“, ki zbira pod krščanskim banderom vse elemente prave omike do današnjega dne ter ima mnogo upljiva v

visokih krogih. Kot prepričan katoličan je šibal dosledno in bitro. umne a krive nauke francoske prekucije v svojem očitnem delovanju; doma pa na svojem posestvu je živel kakor skrbni pobožni oče za veliko svojo družino. Otrok ni imel, bil pa je svojim uradnikom, kmetom in delalcem pravi oče. To je bil prvi talent Henrikov.

2. Avstrija kot samosvoja država pod žezlom Habsburškim se mora ohraniti, razvijati in braniti po zvestih svojih sinovih. Do leta 1866 je bila Avstrija del nemških držav; takrat je postala samosvoja; leta 1867 se je razdelila v 2 samostalna dela. Od te dobe tekmujeta obadva dela, kako bi mogočnost monarhije zamogla bolje vtrditi. Kar se je v zapadnem delu dobrega ukrenilo, je v mnogem oziru sad Henrikovega truda. To je drugi talent.

3. Avstrija je bila skoz vse zgodovinske veke varuhinja pravicam svojih dežel in narodov. Vsaka dežela naj ima svoje šege in pravice, svoj jezik in svojo narodnost, svojo vero in omiko, da le ni celoti na kvar in bližnjemu na škodo. Tako je ranji grof zagovarjal pravice krone boheemske, ter ob enem pravice tirolske, poljske in drugih dežel, pravice Nemcev in Slovencev. Zavaljo tega so se vsi konservativci cele Avstrije njega oklenili — in postala je močna desnica sedanjega državnega zbora. To je bil tretji talent.

4. Čas gre vedno dalje, ter spreminja staro in vstvarja novo. Pred sto leti so bili imenitni elementi v državah: krona, graščaki in cerkva. Pozneje so se razvili meščani; dandanes želita pomoči kmet in delalec. Ker delajo in trpijo vsi za občni blagor, imajo tudi vsi pravico, da jih država podpira. Pa kako? Tu je bil ranji grof na svojem mestu. Dobre nove postave v blagor kmetom, rokodelcem in delalcem so našle v njem svojega mogočnega zagovornika. To je bil četrti talent.

5. Državno življenje potrebuje velike močnosti in srčnosti. Nastale so povsodi nove potrebe in bolezni, kruši se stara navada, spodjeda se celo železna stavba. Tu je treba dobro si bolezen ogledati, trdo cilj nastaviti, krepka zdravila zapisati, pa previdno jih podajati, da ne škodujemo več, kakor koristimo. To državno bistroumnost je kazal Klam v svojih govorih in činih. To je peti talent.

S temi talenti je delal grof Klam celih 40 let v raznih svojih službah in poslih. Že na tem svetu smemo reči, da je pridelal pet drugih talentov: javno katoliško prepričanje, zvesto zaupanje do matere Avstrije; samostalnost raznih pokrajin, organično zvezo raznih stanov, razum novih tirjatev. Na onem svetu pa mu naj velja: „Pojdi v veselje tvojega Gospoda!“